

anden, og Offentligheden vilde have kunnet faa Indblik i Udviklingen paa et Omraade, der nu er ret vanskeligt tilgængeligt.

I saa Fald havde man sikkert faaet en Uddybning af det Problem, som Arnfred behandler S. 425—39: Fællesforeningen som Led i den samfundsmæssige Helhed. Dette har sikkert ogsaa foresvævet denne Forfatter, naar han S. 435 bebrejder Nationaløkonomerne deres paafaldende ringe Interesse for Andelsbevægelsen. Man maa haabe og vente, at Andelsbevægelsens Nationaløkonomer ved en anden Lejlighed tager en saadan Opgave op, saaledes at man kan faa disse Problemer bedre belyst, hvilket utvivlsomt vil være at Interesse baade for de nationaløkonomiske Teoretikere og den interesserede Offentlighed.

I det foreliggende Arbejde har man imidlertid holdt sig til den oftest forekommende Form for et Festskrift, og man finder i Bogen en jævnt fremadskridende Fremstilling af Fællesforeningens Arbejde, dens mange Kampe og Sejre og dens nuværende Betydning og kommende Opgaver, alt set indefra.

Festskriftet begynder med en Fremstilling af de gamle Brugsforeninger S. 13—75, hvor man lærer Tidens før 1896, dens Vanskeligheder og Idealisme at kende. Hovedafsnittene er Axelsen Drejers: F.D.B. gennem halvtreds Aar S. 75—297, hvor Fremstillingen paa en saglig og dygtig Maade redegør for den historiske Udvikling af F.D.B. mere i Almindelighed, og hvor den interesserede Læser kan finde mange værdifulde Oplysninger. Derefter følger tre Afsnit: Retningslinier før og nu af Førstedirektør Frederik Nielsen S. 297—339, F.D.B.'s Produktionsvirksomheder af Direktør Vilstrup S. 339—381, Brugsforeningerne og F.D.B. af Generalsekretær Louis Fabricius S. 381—425. Endelig slutter Fremstillingen med Forstander Arnfreds korte Afsnit: Som Led af Helheden S. 425—39.

Forfatterne er allesammen kendte og dygtige Mænd, og man faar et levende Indtryk af, at alt er saare godt indenfor denne udmærkede Institution. Det er sikkert ogsaa rigtigt, men Festskriftet vilde dog maaske have vundet i visse Læseres Øjne, hvis der havde været en lille Smule Selvkritik.

P. P. Sveistrup.

Fritz Baur: Økonomisk Nyorientering, 1945, Martins Forlag, 182 Sider.

Bogen, der er et Forsvar for Planøkonomien, kan deles i to Hovedafsnit. I det første, der omfatter Kapitlerne 1—4, gøres det privatkapitalistiske Systems Mangler op; i det andet der omfatter Kapitlerne 5—7, behandles Planøkonomiens Forudsætninger, Maal og Midler.

Gennem en Række historiske, politiske, sociologiske, socialpolitiske og økonomiske Betragtninger med Merkantilismen, den økonomiske Liberalisme og Monopolkapitalismen som Genstand fastslaar Forfatteren saaledes indledningsvis, at det privatkapitalistiske System — karakteriseret af private Foretagenders størst mulige Profit som Maal for al økonomisk Virksomhed — i sig rummer en stadig Fare for Krig, medmindre Kapitalisterne vil af finde sig med stadige Kriser. Eller for at bruge Forfatterens Ord: »Kapitalismen har Valget mellem Krise og Krig«. Forfatteren understreger, at han ikke dermed har sagt, at en planøkonomisk Stat ikke kan have en Krig som Maal for sine Bestræbelser.

Videre konstateres det utvivlsomme Faktum, at Krig betyder fuld Udnyttelse af Produktionsfaktorerne, Arbejdskraften iberegnet, og at dette Resultat naas gennem Omlægning af Økonomien efter en Plan med det ene Maal for Øje: at vinde Krigen. Man er herved naaet til Fremstillingens Vendepunkt, idet Forfatteren stiller sig det Spørgsmaal, om samme Resultat vil kunne opnaas, saafremt Økonomien under Fredsforhold dirigeres med et bestemt Maal for Øje. Det paapeges i denne Forbindelse at fuld Beskæftigelse ikke er et Maal i sig selv, men et Middel paa Vejen mod andre Maal.

Spørgsmaalet besvares bekræftende. Som Støtte for Besvarelsen henviser Forfatteren til den sovjetrussiske Planøkonomi, der under den anden Verdenskrig viste sin Effektivitet, og gennemgaar — efter en Omtale af Tidens planøkonomiske Tendenser — de Midler Statsmagten kan bringe i Anvendelse for at naa Maalet, der er politisk bestemt.

Til Afslutning fremhæves en Række Diskussionspunkter i Striden om Planøkonomien. Forfatteren naar til det Resultat, at »det

anden, og Offentligheden vilde have kunnet faa Indblik i Udviklingen paa et Omraade, der nu er ret vanskeligt tilgængeligt.

I saa Fald havde man sikkert faaet en Uddybning af det Problem, som Arnfred behandler S. 425—39: Fællesforeningen som Led i den samfundsmæssige Helhed. Dette har sikkert ogsaa foresvævet denne Forfatter, naar han S. 435 bebrejder Nationaløkonomerne deres paafaldende ringe Interesse for Andelsbevægelsen. Man maa haabe og vente, at Andelsbevægelsens Nationaløkonomer ved en anden Lejlighed tager en saadan Opgave op, saaledes at man kan faa disse Problemer bedre belyst, hvilket utvivlsomt vil være at Interesse baade for de nationaløkonomiske Teoretikere og den interesserede Offentlighed.

I det foreliggende Arbejde har man imidlertid holdt sig til den oftest forekommende Form for et Festskrift, og man finder i Bogen en jævnt fremadskridende Fremstilling af Fællesforeningens Arbejde, dens mange Kampe og Sejre og dens nuværende Betydning og kommende Opgaver, alt set indefra.

Festskriftet begynder med en Fremstilling af de gamle Brugsforeninger S. 13—75, hvor man lærer Tidens før 1896, dens Vanskeligheder og Idealisme at kende. Hovedafsnittene er Axelsen Drejers: F.D.B. gennem halvtreds Aar S. 75—297, hvor Fremstillingen paa en saglig og dygtig Maade redegør for den historiske Udvikling af F.D.B. mere i Almindelighed, og hvor den interesserede Læser kan finde mange værdifulde Oplysninger. Derefter følger tre Afsnit: Retningslinier før og nu af Førstedirektør Frederik Nielsen S. 297—339, F.D.B.'s Produktionsvirksomheder af Direktør Vilstrup S. 339—381, Brugsforeningerne og F.D.B. af Generalsekretær Louis Fabricius S. 381—425. Endelig slutter Fremstillingen med Forstander Arnfreds korte Afsnit: Som Led af Helheden S. 425—39.

Forfatterne er allesammen kendte og dygtige Mænd, og man faar et levende Indtryk af, at alt er saare godt indenfor denne udmærkede Institution. Det er sikkert ogsaa rigtigt, men Festskriftet vilde dog maaske have vundet i visse Læseres Øjne, hvis der havde været en lille Smule Selvkritik.

P. P. Sveistrup.

Fritz Baur: Økonomisk Nyorientering, 1945, Martins Forlag, 182 Sider.

Bogen, der er et Forsvar for Planøkonomien, kan deles i to Hovedafsnit. I det første, der omfatter Kapitlerne 1—4, gøres det privatkapitalistiske Systems Mangler op; i det andet der omfatter Kapitlerne 5—7, behandles Planøkonomiens Forudsætninger, Maal og Midler.

Gennem en Række historiske, politiske, sociologiske, socialpolitiske og økonomiske Betragtninger med Merkantilismen, den økonomiske Liberalisme og Monopolkapitalismen som Genstand fastslaar Forfatteren saaledes indledningsvis, at det privatkapitalistiske System — karakteriseret af private Foretagenders størst mulige Profit som Maal for al økonomisk Virksomhed — i sig rummer en stadig Fare for Krig, medmindre Kapitalisterne vil af finde sig med stadige Kriser. Eller for at bruge Forfatterens Ord: »Kapitalismen har Valget mellem Krise og Krig«. Forfatteren understreger, at han ikke dermed har sagt, at en planøkonomisk Stat ikke kan have en Krig som Maal for sine Bestræbelser.

Videre konstateres det utvivlsomme Faktum, at Krig betyder fuld Udnyttelse af Produktionsfaktorerne, Arbejdskraften iberegnet, og at dette Resultat naas gennem Omlægning af Økonomien efter en Plan med det ene Maal for Øje: at vinde Krigen. Man er herved naaet til Fremstillingens Vendepunkt, idet Forfatteren stiller sig det Spørgsmaal, om samme Resultat vil kunne opnaas, saafremt Økonomien under Fredsforhold dirigeres med et bestemt Maal for Øje. Det paapeges i denne Forbindelse at fuld Beskæftigelse ikke er et Maal i sig selv, men et Middel paa Vejen mod andre Maal.

Spørgsmaalet besvares bekræftende. Som Støtte for Besvarelsen henviser Forfatteren til den sovjetrussiske Planøkonomi, der under den anden Verdenskrig viste sin Effektivitet, og gennemgaar — efter en Omtale af Tidens planøkonomiske Tendenser — de Midler Statsmagten kan bringe i Anvendelse for at naa Maalet, der er politisk bestemt.

Til Afslutning fremhæves en Række Diskussionspunkter i Striden om Planøkonomien. Forfatteren naar til det Resultat, at »det

størst mulige Antals størst mulige Tilfredsstillelse i Virkeligheden kun kan naas ad planøkonomisk Vej, at Planøkonomien er i Stand til at kalkulere paa samme Maade som Kapitalismen, men sandsynligvis ikke vil gøre det, idet den planøkonomiske Kalkulation er relativ og afhængig af Maalet, at Statsmagten for at kunne gennemføre sin Plan maa kunne regne med stabile politiske, især partipolitiske Forhold og sidst, men ikke mindst, at Planøkonomien ikke medfører større Afbræk i den enkeltes Frihed end Kapitalismen, blot er Planøkonomiens Tvang aabenlys, mens Kapitalismen foretrækker den anonyme Tvang; saaledes sikres en af de vigtigste politiske Frihedsrettigheder, Retten til at eksistere, tit først gennem planøkonomiske Foranstaltninger.

Sammenfattende kan siges, at Bogen er et interessant Bidrag til den planøkonomiske Litteratur.

H. Bisgaard Olesen.

Kjeld Philip: Staten og Fattigdommen. Fem Kapitler af dansk Kulturpolitik. Jul. Gjellerups Forlag. 1947. 191 S. Kr. 12,50.

Philip siger i Forordet, at Bogen nærmest maa betragtes som et Stykke Fritidsarbejde, han har skrevet for sin Fornøjelse, og fordi han gerne vil have et Overblik over visse Emner. Ogsaa Læsningen kan foregaa som Fritidsbeskæftigelse og samtidig være til Nytte. Man faar paa en let og underholdende Maade en Del interessante Oplysninger om Fortiden, og samtidig sættes Tankerne i Gang med Problemer af stor Betydning for Nutid og Fremtid. En Række Vignetter (hvoraf den første signeret Høyrup) giver malende og charmerende Øjebliksbilleder fra Fortidens Almisseuddeling, Skole og Sygehus. Men ogsaa Forfatteren har en Del Guldkorn baade om gammelt og nyt. Besværligt Stof, herunder navnlig Kildeanvisninger, forstyrrer ikke Læsningen, men savnes af den, som faar Lyst til yderligere Viden eller eventuelt Dokumentation af adskillige, langt fra kedelige og selvfølgelig Paastande.

Det første og største Kapitel behandler den danske sociale Forsørgelses og Forsikrings Historie. Derefter behandles Skolen, Sund-

hedsplejen og Kirken. Som Ramme findes en Introduktion og en Morale.

Det er ikke saa meget tekniske Enkeltheder som de brede Linier i Udviklingen, der interesserer Forfatteren, og han opstiller som et videnskabeligt Maal: af Fortidens Erfaringer at uddrage Love og Regler, hvoraf man kan forsøge at drage Konklusioner med Hensyn til Fremtidens Tilstand. Selv om det er rigtigt, at yderliggaaende, ensidige Foranstaltninger kan ventes at føre til Reaktion, d. v. s. Tilbagesving mod en tidligere Tilstand — ofte forholdsvis snart — skal man dog sikkert være forsigtig med uden detaljeret Bevis at tro for fast paa Forfatterens Teorier om »Oppositionscykler« og regelmæssige lange Bølger. Svingningerne fra Naturalydelse til Kontant og det vist nok allerede stærkt modererede Tilbagesving mod Naturalydelser maa i alt Fald ogsaa i høj Grad ses i Forbindelse med en Udvikling af de økonomiske og politiske Betingelser, som ikke blot er en Svingning frem og tilbage.

Skærpelsen af Betingelserne for offentlig Hjælp i det 19. Aarhundrede sættes ligesom hos Harald Jørgensen i Forbindelse med fremtrædende Skattheyderinteresser i Demokratiets Barndom. »Liberalismen er en udpræget Skattheyderideologi«. Paavirkningen fra de klassiske liberale Forfattere var baade sen og svag. Selv om saaledes Liberalismen med den ene eller anden Motivering medførte en Skærpelse af Fattigvæsenets Strenghed ovenpaa Humanismen og Velstanden omkring Aar 1800, er det dog for meget at sige, at »Liberalismen skaber den rene Forsorg og som Reaktion derimod den rene Forsikring«. Begge Linier inden for den sociale Sikring, baade den almisseprægede Forsørgelse og Forsikringen, bl. a. i Lav og Gilder, gaar jo længere tilbage og har vel ogsaa i mange Tilfælde været ret »rene« allerede før Liberalismen.

Af Sammenslutningen af de to Linier i Nutiden giver Philip et udmærket Billede i Skemaet S. 181, hvor 9 Par af Egenskaber henholdsvis ved den »rene« (d. v. s. private) Forsikring og den »rene« Forsørgelse (d. v. s. det gammeldags Fattigvæsen) stilles op mod hinanden. Man kan vel i denne Forbindelse sige, at en Forsikring, som Staten i væsentlig Grad